

Ellen Key: Tal om unionen med Norge

Talare
Ellen Key
Författare

Datum
23 april 1899

Plats
Stockholm

- 1 Det finnes en annan fråga i hvilken den svenska frihets- och rättfärdighetskänslan är mer outvecklad, oklar och osammanhängande än i fråga om föreningsrätten: den norska frågan.
- 5 Det finnes för närvarande icke någon jämförelsepunkt mellan Sveriges förhållande till Norge å ena och Tysklands till Sönderjylland, Rysslands till Finland å den andra sidan. Att nu påstå detta, vore en fras och en sådan faller tillbaka på den som uttalar den.
- 10 Men man har — länge och ofta, enskildt och offentligt — i Sverige sagt: att det vore en absolut rätt och plikt för svenska folket, att med alla medel, äfven krigets, bevara unionen, emedan den är ett lifsvillkor för vårt land. Och denna tanke innebär samma våldspolitik gent emot ett annat folks rätt och frihet, som Tysklands och Rysslands i de båda nyss nämnda fallen.
- 15 Äfven om så vore, att vårt folk skulle gå under efter unionens upplösning, då vore detta bättre än att vi skulle fortleva genom en oerhörd rättskränkning, ett stort politiskt brott mot ett annat folk.
- 20 Men hvarifrån kommer en så bottenlös pessimism med afseende å vårt folks lifskraft? Huru skulle denna genom unionens upplösning med ens kunna utsinar Unionen har ännu ej varat ett sekel, men svenskarna hafva genomlevat många sekler med hundrafaldigt större faror än dem den nuvarande politiska situationen i Europa kunde framkalla, äfven efter unionens upplösning. Den
- 25 föreställningen att vi äro så beroende af unionen, att den äfven genom brottsliga dåd måste uppehållas, är icke grundad i våra verkliga erfarenheter. Det är ett uttryck af de bestående sakförhållandenas hypnotiska makt äfven öfver annars klara hjärnor, annars rättrådiga samveten. Frigör man sig från denna hypnos, då måste man säga sig: att inga statsliga förhållanden, allra minst sådana, hvilka
- 30 tillkommit på det sätt som de unionella, hafva evighetsnatur, utan att, tvärtom,

statsliga former sprängas af lifvets, af växandets, af utvecklingens makt; att således de former, som kunde passa folken 1814, troligen icke längre göra det och att unionsfrågan alldeles icke afgöres med utredningar af den rätt Norge fått eller icke fått 1814, utan frågan gäller den rätt Norge nu önskar och behöfver; att därför inga gamla paragrafer kunna ställas emot de nya principer, hvilka arbetat sig fram i det norska folkets medvetande och nu kräfva sitt uttryck i nya former, utan tvärtom att Norge, fullt oberoende af alla föregående, har rätt att begära de ändringar i den unionella överenskommelsen, som motsvara det norska folkets nuvarande utveckling; således att Sverige icke har rätt att neka dylika ändringar på grund af tidigare ingångna öfverenskommelser ; men att om Norges kraf synas Sverige oantagliga, enda utvägen är att i godo upplösa unionen.

Ty en union mellan två folk är ett godt, endast så länge den, å ömse sidor, är önskad. Upphör den att så vara, blir den ej blott ett icke-godt, den blir ett ondt, en lifsfara.

I Norge talar ungdomen och andra utanför den aktiva politiken stående, med berättigad sorg om det demoraliserande, det utvecklingen hämmande i den nuvarande ställningen. Andliga och materiella krafter förbrukas på unionsstriden och rustningarna, krafter, hvilka behöfdes för alla de kulturuppgifter, dem det norska folket brinner af ifver att utföra. I Sverige har den norska frågan snedvridit vår politiska partibildning, och därigenom bidragit att försvåra reformpolitiken, men framför allt har den här — som i Norge — väckt till lif oädla känslor, genom hvilka våra vackraste nationaldrag mer och mer vanställas.

Hatet har vuxit med en förfärande hastighet — det abstrakta, politiska hatet. Ty i verkligheten visar ännu hvarje beröring mellan svenskar och norrmän att sympati lefver på djupet.

Medan hatet mellan individerna icke kan frodas, odlas å ömse håll det politiska hatet. Och man har å båda hållen fått sin syn så förstörd att man sammanblandar nationalhat och fosterlandskärlek, en blindhet, hvilken alltid varslar om kommande olyckor. Men icke blott i detta afseende är det, som det politiska tillståndet förfular hvardera nationens känslor och förvrider dess rättsbegrepp.

Det är sålunda endast genom en kringgripande demoralisation ett af naturen så ädelsinnadt folk som det svenska kan förbise, att, om vi för att bevara det goda unionen innebär, gjorde ett väpnadt ingrepp i det norska folkets fria bestämningsrätt med afseende å unionens fortvaro, eller i det norska folkets fria
75 bestämningsrätt att forma sitt eget lif — då kränkte vi detta folks rätt på ett lika, nej, ett mycket mer upprörande sätt, än Tyskland nu kränker Söderjyllands, Ryssland Finlands rätt. Ty dessa land hafva därvid åtminstone som svepskäl eröfrarens så kallade rätt, vi däremot icke.

80 Vi veta att norrmännen som en man stå beredda att försvara sin nationella självbestämningsrätt. Det finnes ingen norrman, som icke klart och öppet ser en svensk i ögat och säger: »Vi rusta och det är emot er vi rusta. Det finnes icke en människa i Norge, som tänker på att anfalla Sverige. Men alla äro vi beslutna att försvara oss, ifall ni göra allvar af det anfall, med hvilket ni hotat och alltjämt
85 hota oss: det anfall, som kunde beröfva oss hvad vi älska högst af allt, vår fria nationella tillvaro, vår rätt att gå våra egna vägar, att forma vårt statslif efter våra egna ideal.»

Och norrmännen hafva skäl för sin fruktan. Ofta har det i Sverige blifvit yttradt:
90 att i det krig med Norge, om hvilket svenskarna under 1890-talet ordat och om hvilket antydningar varit hörda i sammanhang med våra ökade militära anslag, borde svenskarna icke blott nöja sig med att uppehålla unionens status quo. De borde genomföra det, som förfuskades 1814, nämligen att göra Norge till en svensk provins!

95 Tanken på detta brott kallar man i Sverige — patriotism! Och man anser det förenligt med Sveriges ära och Sveriges rätt!

100 Må hvarje svensk, med ett politiskt samvete, öfver-tänka det spørsmålet: I hvad afseende kränkes Sveriges ära och Sveriges rätt, ifall båda folken enas om att omdana sina unionella förhållanden?

Sveriges rätt — det är att fritt kunna välja det ädla, det kulturella sättet att bilägga en tvist. Vår ära blir att välja den.

105

Vår orätt och vår vanära bli om vi, gent emot ett folk som med lidelsefull energi, med stora uppoffringar, rustar sig att mot oss värna sitt oberoende, skulle rikta en likartad våldspolitik som den, hvilken bringar vårt blod i svallning, när vi se
 115 den brukad mot våra danska, våra finska grannar. Är makten rätt — då ha också Tyskland och Ryssland rätt! Är den det icke i dessa fall, då blir den det heller icke om vi — med unionsparagrafer och pansarfartyg — söka hålla det norska folket kvar i en union som detta folk önskar upphäfd och söka frantaga detta folk det nationella oberoende, som det genom en storartad kulturell blomstring
 120 visat sig värdt att äga.

Med hvad skulle vi försvara ett sådant dåd? Med samma argument, som Tyskland och Ryssland nu försvara sina rättskränkningar: med »nationella kraf», med »statsskäl», med »de historiska sakförhållandenas konsekvens» o. s.
 125 v. Men det är den dåliga, af det bästa nutidsmedvetandet utdömda politiken, som en däst räknar med kanoner, protokoll och paragrafer — och icke med tillståndet i själar och hjärtan! Denna politik är dålig, ej blott ur moralens utan äfven ur nyttans synpunkt, ty på längden blir den alltid en felräkning. Och det är den dåliga, af det bästa nutidsmedvetandet utdömda, patriotismen, hvilken
 130 tillråder en sådan politik.

Den är af det slag, m:me Stael ypperligt karakteriserade med orden: »När man en gång kommit därhän, att man anser sig böra offra moralens kraf för det nationella intresset, då kommer man en dag att sammankrympa begreppet
 135 nation, och först låta det betyda sitt parti, sedan sina vänner, slutligen sin familj — hvilket endast är ett anständigt uttryck för att beteckna sig själf!»

140

Källa

<div>Hämtat från runeberg.org (2025-11-14), publicerad i Svensk eller storsvensk patriotism?, Ellen Key, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1899</div>

Taggar

1890-tal, 1899, Kvinna

145

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/ellen-key-tal-om-unionen-med-norge>